

Statsbudsjettet 2021: Vi trenger et storstilt omstillings- og kompetanseløft blant arbeidstakere

Innledning

Arbeidslivet er i endring. Rask teknologisk utvikling innebærer at mange jobber forsvinner, og at andre i betydelig grad endrer innhold og oppgaver. Klimautfordringene innebærer at vi trenger å omstille norsk økonomi i grønn retning. I tillegg har de siste ukene vist oss at Covid 19 fortsetter å utfordre. Sannsynligvis vil lokale smitteutbrudd, og ditto behov for smitteverntiltak prege økonomien vår i lang tid framover. Dert å inkludere flere i arbeid, og å sikre lange og gode yrkesløp, krever altså mer enn på svært lenge.

Alt dette legger press på arbeidsplasser og bedrifter. Det utfordrer enkeltpersoners liv, men også bærekraften i velferdsmodellen vår.

YS har vært tydelig på at det ikke er nok å sette inn virkemidler for å opprettholde ansettelser og aktivitet i bedriftene gjennom koronakrisen. Vi må også mobilisere for et storstilt omstillings- og kompetanseløft blant arbeidstakerne. Ambisjonene fra kompetansereformen "Lære hele livet", om at ingen skal gå ut på dato, må realiseres. Vi vet ikke hva som venter oss om noen måneder eller år, men vi vet at vi fortsatt vil trenge kunnskap og kompetanse fremover om Norge fortsatt skal hevde seg som en produktiv og innovativ økonomi.

Et budsjett for arbeid og aktivitet

Kompetanse er nøkkelen

Den viktigste investeringen vi kan gjøre nå, er i arbeidstakeres kompetanse. Det å sikre at arbeidstakere har den kunnskapen og de erfaringene som et arbeidsmarked i stadig endring etterspør, vil bidra til å berge enkeltskjebner, bedrifter og bærekraften i velferdsmodellen vår.

For å komme dit må vi forsere utfordringer både på tilbuds- og etterspørselssiden. Opplæringstilbudet som gis må være relevant både for arbeidsgivere og arbeidstakere, og ha en form som oppleves imøtekommende for alle, uavhengig av tidligere utdanning.

Finansielle virkemidler fra det offentlige må understøtte den lokale innsatsen og partssamarbeidet med kompetansekartlegging, kompetanseplanlegging og kompetanseutvikling.

- Kompetansereformen for arbeidslivet må styrkes og gjøres mer forpliktende. YS ber om at det avsettes ytterligere midler til kompetanseutvikling i bedriftene og blant arbeidstakere som nå i en periode står uten arbeid.
- Alle må ha mulighet til kompetanseopåfyll, uavhengig av utdanningsnivå. Derfor er det viktig å øke antall studieplasser innen fagskole og høyskoler/universitet og stimulere til at flere kan videreutdanne seg i kombinasjon med jobb.
- Skolenes og utdanningsinstitusjonenes insentiver og handlingsrom til å tilby korte arbeidslivsrettede opplæringsmoduler, og til å samarbeide med næringslivet, må styrkes.
- Vi trenger flere tiltak som kan fremme virksomheters investeringer i kompetanse.
- Bio-midler bør gjøres lettere tilgjengelig hvis det ligger avtale og planer lokalt.
- Arbeidslivet som læringsarena må styrkes gjennom at mer ressurser tilføres bransjeprogrammene for kompetanseutvikling.
- Flere må kunne ta fagbrev som voksne. Det må øremerkes midler rettet mot voksne uten gjennomført videregående opplæring, og ordningen med fagbrev på jobb må styrkes.
- Det er viktig at man viderefører muligheten til utdanning i kombinasjon med dagpenger, som det ble åpnet opp for under koronapandemien.
- Satsingen på kompetanseutvikling i offentlig sektor, som man blant annet har sett gjennom Kompetanseløft 2020, må opprettholdes og styrkes.

Det arbeids- og velferdspolitiske virkemiddelapparatet må styrkes

Ledigheten i landet forventes å være høy i lang tid. Nye konkurser og nedbemanninger vil føre til et høyt tilsig av ledige i tiden som kommer. Det krever inntektssikringsordninger som er gode nok til at kjøpekraften i økonomien opprettholdes. Det fordrer også et apparat som har ressurser nok til å forvalte disse ordningene, til å gi tilstrekkelig oppfølging til arbeidsledige, uten at det generelle arbeidet for inkludering nedprioriteres. Dette vil forhindre ledigheten i å bite seg fast, og bidra til å motvirke frafall fra arbeidslivet.

NAV står i en helt spesiell situasjon. Selv med bistand fra andre etater, har de ikke mulighet til å overholde de forpliktelsene de har overfor samfunnet. Våren 2020 var antallet brukere per statlige årsverk i NAV mer enn fordoblet. Brukere står i fare for å ikke få nødvendig hjelp innenfor en akseptabel saksbehandlingstid slik ressurstilgangen i etaten er nå.

- Stortinget må bevilge ytterligere budsjettmidler som kan gi grunnlag for flere stillinger til etaten.
- Bevilgningene til arbeidsmarkedstiltak i regi av NAV må økes kraftig.
- Koronakrisen har forsterket behovet for tiltak som hindrer utstøting, og fremmer inkludering i arbeidslivet. Oppfølgingen av utsatte grupper i arbeidsmarkedet bør derfor styrkes. Arbeidsledig ungdom er en av gruppene som bør prioriteres særskilt.
- NAV trenger gode systemløsninger. Oppstart av moderniseringsprogram 4 "Flere i arbeid - utfasing av Arena", bør bevilges midler til oppstart når KS2 foreligger. Konseptvalgutredning ble ferdigstilt i vår og forprosjekt pågår nå.

- YS og resten av fagbevegelsen fikk til slutt gjennomslag for en utvidelse av permitteringsperioden til 52 uker, at forhøyet dagpengesats for lave inntekter ble forlenget ut året, og ikke minst at arbeidsledige gis mulighet for inntekt i forbindelse med utdanning. Vi vil be om at varigheten på disse ordningene forlenges ved behov, spesielt for de mest utsatte bransjene.
- YS fremmet i vår krav om lønns subsidier til bedrifter som tar arbeidstakere tilbake i jobb. Vi mener at det også i 2021 må settes av midler til en slik ordning. Det vil redusere bedrifters risiko i sårbare faser med økt aktivitet, og bidra til å styrke arbeidsmarkedstilknytningen til ansatte som har stått uten jobb lenge. Lønns subsidier vil være spesielt viktig for å begrense oppsigelser rundt tiden når permitteringsperioden utløper. YS mener at en midlertidig lønns subsidieordning bør dekke 50 prosent av lønnskostnadene til permitterte som kalles tilbake i jobb.

Kommuneøkonomien må styrkes

Kommunene spiller en nøkkelrolle i tiden som kommer. Opplæring og andre kommunale tjenester av god kvalitet skal tilbys befolkningen samtidig som smittevern ivaretas. Den kommunale helsetjenesten har et særskilt ansvar for smittevern, testing og smitteoppsporing. Lokale myndigheter skal ta beslutninger om nødvendige, potensielt inngripende og kostbare, lokale smitteverntiltak.

Fylkeskommunene har ansvaret for blant annet videregående opplæring og kollektivtrafikken. Det er derfor viktig at fylkeskommunene sikres økonomisk slik at man kan sikre videregående utdanning og fagopplæring, samt holde kollektivtrafikken i gang. Det vil kreve økte bevilgninger til kollektivselskapene for å kunne opprettholde kapasiteten samtidig som smittevernhensynene ivaretas.

Kommunesektoren vil også kunne bidra til å få økonomien vår raskere på fote igjen, gjennom kommunale investeringer og vedlikeholdsarbeid.

YS mener at helseministerens signaler fredag 4. september, om at kommunene ikke skal stå alene med ansvaret og at regjeringen vil dekke alle nødvendige kostnader i kommunene knyttet til testing, isolering, sporing og karantene, var helt på sin plass. Vi forventer at dette følges opp. Vi ser likevel en kommuneøkonomi som har vært under press over lang tid, og som trenger å styrkes gjennom neste års statsbudsjett for å unngå velferdskutt.

- God beredskap i kommunesektoren, både gjennom tilstrekkelig personell, kunnskap og utstyr, er avgjørende for å holde smitten nede, og for å unngå ytterligere nedstengninger av økonomien vår. Dette må sikres.
- Med ledig kapasitet i bygg- og anleggssektoren bør budsjettet stimulere til nødvendige vedlikeholdsinvesteringer i kommunal bygningsmasse og infrastruktur; skolebygg, sykehjem og vann og avløp. En del av disse investeringene har også langsiktig betydning for smittevernet.
- Ved lokale smitteutbrudd vil det trolig være nødvendig og hensiktsmessig at ekstraordinære smitteverntiltak besluttes og gjennomføres lokalt. Slike tiltak vil gå ut over arbeidstakere og næringsliv. Det er bra at antallet omsorgsdager nå utvides

dersom lokale forhold nødvendiggjør nedstenging, og at kommuner nå i 2020 kan søke om tilskudd for å kompensere lokalt næringsliv for omkostninger ved nedstenging. YS mener at det må komme på plass et system også for 2021 som sikrer at aktører som berøres av ekstraordinære lokale smitteverntiltak kompenseres for det.

- Kommunenes tap av skatteinntekter i forbindelse med koronakrisen må også kompenseres fullt ut.

Trepartssamarbeidet må fremmes

Partssamarbeidet, både lokalt og sentralt, har demonstrert sin nytteverdi og samfunnskritiske funksjon i løpet av det halve året vi har bak oss. Det er avgjørende at regjeringen bidrar til å styrke organisasjonsgraden.

- Skattefradrag for fagforeningskontingent må økes

Styrking og fornying av offentlig sektor

Kommunesektoren må sikres forsvarlig drift

YS ser en kommuneøkonomi som har vært under press over lang tid, og som trenger å styrkes gjennom neste års statsbudsjett for å unngå kutt i tjenestetilbud og drift.

- Staten må kompensere kommuner og fylkeskommuner slik at de kan opprettholde nødvendig aktivitet innen områder som helse og omsorg, utdanning og kollektivtrafikk.
- For å sikre ivaretagelse av kvalitet og pasientsikkerhet trengs en økt grunnbemanning og økt antall som jobber heltid særlig knyttet til helse- og omsorgstjenestene. Det er veldokumentert at særlig eldreomsorgen vil trenge disse ressursene også i årene fremover. Forsterket satsing på heltidskultur er viktig for kvaliteten på tjenestene.
- Midler til opplæringssektoren inklusive barnehagene må prioriteres. Det er viktig at denne sektoren ikke nedprioriteres til fordel for andre kritiske oppgaver.
- Fylkeskommunene må sørge for at kollektivtrafikken opprettholdes over hele landet, slik at samfunnet kan fungere mest mulig normalt gjennom pandemien.

Helsetjenestens etterslep må tettes

Pandemien krever fortsatt aktivitet og beredskap. Samtidig må ordinær aktivitet ved sykehusene opprettholdes. Sykehusene og helsetjenesten forøvrig har fortsatt et etterslep på behandling etter at mye ble utsatt i den mest akutte koronafasen i vår.

Spesialisthelsetjenesten fikk noe kompensasjon i RNB2020, men dette er langt fra nok for å sikre trygg og god pasientbehandlingen framover.

- Også i spesialisthelsetjenesten vil vi understreke viktigheten av å ha god grunnbemanning og hele stillinger for å sikre kvalitet og god beredskap. I dagens

situasjon er det derfor viktig å prioritere sykehusøkonomien, og at man øker bevilgningen.

- Arbeidet med å sikre tilgang til nødvendige medisiner og medisinsk utstyr må styrkes. herunder må samarbeidet med de andre nordiske landene vurderes.
- Prehospitale tjenester må dimensjoneres slik at det er kapasitet til å håndtere både hverdagslige og større, mer sjeldne hendelser.

Vi trenger en partsforankret satsing på digitalisering og utvikling i det offentlige tjenesteapparatet

2021 vil også kreve en offentlig sektor som er i stand til å støtte opp om et turbulent næringsliv, effektivere et stadig skiftende behov for statlige støtteordninger og levere tjenesteyting av høyeste kvalitet. Statlige virksomheter har møtte korona-pandemien på en god måte med høy grad av fleksibilitet. Det er viktig for å opprettholde bemanning og kompetanse at virksomheten har økonomi til å fortsatt jobbe for en mer effektiv offentlig forvaltning.

- De siste 6 månedene har vist oss hvilke muligheter vi har for ytterligere digitalisering og effektivisering både i arbeidslivet, og av offentlige tjenester. YS ber om at det prioriteres investerings- og driftsmidler som gjør at offentlige virksomheter og etater kan videreføre den gode trenden vi har sett på dette feltet gjennom våren.
- For at økt digitalisering og ny teknologi skal videreutvikles på en god måte må det samtidig satses på kompetanseutvikling av ansatte. YS ønsker å understreke at involvering av tillitsvalgte gjennom partssamarbeidet er avgjørende for å få til gode løsninger.
- YS krever at avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten (ABE-reformen) settes på vent i 2021 og at disse midlene spisses mot kompetanseheving for ledere og ansatte.

Vi må fremme beredskap i bred forstand

Krisen har vist med all tydelighet hvor sårbare vi er, som enkeltmennesker og samfunn. YS mener at vi må trekke lærdom av denne erfaringen, og bygge opp kapasitet og beredskap - både materielt og organisatorisk - slik at vi i framtiden står bedre rustet til å beskytte befolkningen, økonomien og samfunnet mot hendelser av et slikt kaliber.

- Erfaringen fra pandemien, viser viktigheten av beredskap og trening på kritesituasjoner. Nødetatene (brannvesen, politi og ambulanse) blir mer spesialiserte, men også mer avhengige av hverandre. Det må avsettes ressurser til faktiske øvelser i fellesskap, ikke bare nettbaserte kurs. Frivilligheten og sivilforsvaret er også en viktig del av beredskapsapparatet, og må involveres i øvelser.
- Ordningen med 400 med nye politistillinger må videreføres også gjennom 2021, og flere av disse må gjøres permanente – ikke bare midlertidige.
- Strafferettskjeden må sees som en helhet, hvilket også betyr at både toll, politi, domstoler og kriminalomsorg må tilføres nye friske midler og flere årsverk.
- YS forventer at det avsettes midler til forsvaret så nært opp til forsvarssjefens fagmilitære råd, alternativ A – som praktisk mulig.

Det norske næringslivet må videreutvikles

Norsk næringsliv går et tøft år i møte. Virksomheter og arbeidsplasser vil rammes av lavere etterspørsel fra inn- og utland, og brutte verdikjeder. Det er svært uheldig om et stort antall arbeidsplasser går tapt på kort tid. Derfor er det nødvendig med en ekspansiv finanspolitikk for å løfte den generelle etterspørselen i økonomien. Samfunnsøkonomisk lønnsomme statlige investeringer bør fremskyndes. Langtidsplanene på de ulike sektorene (f eks samferdsel, helse og utdanning) bør gjennomgås med sikte på å realisere slike investeringer/prosjekter. I tillegg trengs målrettede tiltak rettet mot de hardest rammede bransjene.

Industri og maritim næring

Norsk økonomi trenger en levedyktig industri og eksportsektor for å holde et høyt sysselsettingsnivå. Nøkkelen til fornying av norsk industri ligger i næringen selv, med alle dens virksomheter og ansatte. Denne utviklingen må vernes om i statsbudsjettet.

- Finansierings- og insentivordningene for miljøvennlig fornyelse må styrkes. Vi må støtte norsk næringslivs posisjonering innen havvind, grønn skipsfart og grønne verdikjeder for øvrig.
- Satsingen på CCS bør opptrappes ytterligere.
- Det eksportrettede virkemiddelapparatet må styrkes.
- Fremskynde bygging av statlige skip: Byggstart av nye statlige skip som staten allerede har planer om. «Vanguard» er her et tilnærmet gryteklart konsept for mineoppdrag i sjøforsvaret. Det samme gjelder to planlagte forskningsfartøy som vil gi nye kapasiteter for havforskningen.
- Havvind: Norge har et unikt utgangspunkt for å ta en global lederrolle i utviklingen av flytende havvind. Satsing på havvind vil også bidra til videreutvikling av hydrogenteknologi for internasjonal skipsfart.
- Kompetanse: De maritime næringene har en verdifull kompetanse som vi trenger inn i klimanøytral framtid. I tillegg må kompetansen til dem som er permittert styrkes, slik at de er rustet til å bidra i den framtidige verdiskapingen.

Dagligvarebransjen

Norske særavgifter gir inntekter til staten, og skal på noen områder sørge for at vi gjør det som er riktig, sunt og miljømessig forsvarlig. Likevel; På grunn av et lavere avgiftsnivå i naboland bidrar avgiftene også til grensehandel, som utfordrer arbeidsplasser i varehandel og matindustrien.

- Avgiftspolitikken på matvarer bør tilpasses våre nabolands, i større grad enn i dag. Vi bør ikke ha vesentlig høyere avgifter på mat og drikke enn Sverige.

Luffarten - en samfunnskritisk bransje i dyp krise

Krisen i luffart er på langt nær over, og de økonomiske virkningene for norsk luffart forsterkes kraftig i omfang og varighet som følge av regjeringens videreføring av reise- og smittevernsrestriksjoner. Det vil ha negative samfunnmessige konsekvenser om krisen skulle ende med at vi får færre flyselskaper til å betjene innenlandske ruter. YS mener derfor regjeringen må forberede en stabiliseringspakke, som sikrer likviditet for denne bransjen, på linje med det vi ser i andre europeiske land

Etter vår oppfatning bør det stilles krav til selskapene for å kunne ta del i, eller bli omfattet av, en slik stabiliseringspakke. Noen av de krav myndighetene kan vurdere er:

- Norsk driftstillatelse (AOC).
- Norsk registrering på flyene.
- Besetning skal være ansatt i Norge, og i flyselskapet.
- All flygning til og fra og i Norge skal utføres med fly og mannskap stasjonert i Norge.
- Utfasing av de minst miljøvennlige flyene.
- Kapitalen kan ikke brukes til å etablere eller finansiere konkurrerende virksomhet i utlandet.
- Krav til rutenett. Må betjene alle innenlands destinasjoner som flytypen kan brukes på, dette grunnet konkurransehensyn.
- Avvikle wet lease (for å hindre intern konkurranse og press på arbeidsvilkår)

Ved å stille denne type krav til selskapene for å kunne bli omfattet av en stabiliseringspakke bidrar myndighetene til en omstilling av bransjen – samtidig som jobber og skatteinntekter blir igjen i Norge. Dette vil også bidra til at nasjonen beholder og videreutvikler kompetanse innenfor luffarten.

Luffarten er definert som en samfunnskritisk næring. Inntektstapene er formidable, samtidig som smitteverntiltak og pålegg gir økte kostnader for selskapene. YS vil be om at flyselskapene får en økonomisk støtte fra myndighetene som står i forhold til de tapene selskapene har hatt som følge av restriksjoner og pålegg.

En slik støtte kan være - som en midlertidig ordning - å redusere eller fjerne arbeidsgiveravgiften for luffarten. Samtidig bør det foretas en helhetlig gjennomgang av avgiftsregimet i luffarten, både på kort og mellomlang sikt, for å sikre en bærekraftig luffartsindustri også i fremtiden.

Avslutning

Utfordringene er mange og komplekse i tiden som kommer. YS setter pris på å bli involvert når problemer skal finne en løsning, og er klare til å stille opp også framover.

Ta gjerne direkte kontakt ved spørsmål eller kommentarer,

Vennlig hilsen Erik Kollerud, YS-leder.